

DET NASJONALE STATSADVOKATEMBETET

FOR BEKJEMPELSE AV ORGANISERT OG ANNEN ALVORLIG KRIMINALITET

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse
14/3893 ES IHO/bj

Vår referanse
2014/01209-1

Dato
14. oktober 2014

Høring – forslag om kriminalisering av visse handlinger knyttet til væpnet konflikt (fremmedkrigere)

Det nasjonale statsadvokatembetet vil kommentere forslagene i den rekkefølge de har i høringsbrevet.

Rekruttering til deltakelse i militær virksomhet – strl. § 133

Embetet støtter departementets forslag om å utvide bestemmelsens virkeområde til også å ramme rekruttering til ikke statlige styrker eller grupper. Det vises til departementets begrunnelse som en slutter seg til.

Embetet er videre enig i at begrepet ”fremmed krigstjeneste” blir erstattet med ”militær virksomhet”, slik at bestemmelsen også rammer interne væpnede konflikter.

Deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt – strl. § 133 a og b

Embetet støtter departementets forslag om å kriminalisere deltagelse i væpnet konflikt.

Det er en forutsetning for vår støtte at forbudet ikke gjelder deltagelse i statlige styrker eller styrker under statlig kommando. Det vil si at forbudet kun omfatter ikke statlige styrker (opprørsgrupper). Vedrørende de prinsipielle problemstillinger rundt dette vises det til det departementet selv skriver. Det bemerkes også at flere av de historisk mest uheldige kriminaliseringene vil bli unntatt med en slik utforming, som for eksempel de norske frivillige i vinterkrigen og deltagerne på republikkens side under den spanske borgerkrigen. Det er videre eksempler på personer med dobbelt statsborgerskap som tjenestegjør i allierte styrker. Et eksempel som enkelte trekker frem i dagens situasjon er den kurdiske Peshmergaen og deres forsvar mot ISIL. Til det er å si at Peshmergaen i kampen mot ISIL kjemper på samme side som de statlige styrkene i Irak og at det kan argumenteres for at de i denne henseende er en del av disse, selv om de har stor grad av selvstendighet. I hvert fall kan dette være uklart. I Irak i dag er det ISIL som er opprørerne.

Hvis en omfatter statlige styrker vil det også kunne åpne for en del aktivistiske anmeldelser.

Videre kommer oppportunitetsprinsippet inn. Det er ikke sannsynlig at norsk påtalemyndighet vil påtale de som i dagens situasjon slutter seg til Peshmergaen, med mindre de gjør seg skyldige i brudd på humanitærretten.

Postadresse:
Postboks 8044 Dep
0030 OSLO

Kontoradresse:
Brynsalléen 4
0667 OSLO

Telefon:
23 17 42 00
Mail:

Post.nasj.emb@statsadvokatene.no

Telefax:
23 17 42 10

Endelig er det slik at formålet med denne bestemmelsen er å øke norsk sikkerhet og å redusere et problem som truer norsk sikkerhet. Det har ikke vært registrert pr nå at deltagelse i noen statlige styrker gjør det. Derimot har det vært en jevn strøm av fremmedkrigere til ikke statlige styrker.

Å kriminalisere deltagelse i statlige styrker nå anser embetet som unødvendig og utenfor formålet bestemmelsen skal fylle.

Det er videre en forutsetning at en ikke unntar ikke statlige styrker som oppfyller vilkårene i tilleggs protokoll II (TP II).

Det er også en forutsetning at det knyttes en omfattende metodepakke til bestemmelsen.

Begrunnelsen for disse forutsetningene er den erfaring embetet har gjort seg ved praktiseringen av terrorbestemmelsene opp mot fremmedkrigere.

Skal det nye forbudet ha noe for seg må det bidra med noe av verdi (effektivitet, enklere bevisemaer) ut over det vi allerede har i terrorbestemmelsene, og da særlig strl. § 147d.

Når en skal anvende terrorbestemmelsene i væpnet konflikt er det to helt sentrale bevismessige temaer som dukker opp.

Det første er hvilken gruppering/organisasjon mistenkte er eller skal knyttes til. Det andre er om denne grupperingen begår terrorhandlinger i den væpnede konflikt de er en del av. Det andre temaet vil ofte kunne være vanskelig å bevise i en væpnet konflikt. Særlig hvis grupperingen er relativt ny eller ukjent. Det er på dette punkt at forslaget vil bety en effektivisering. Den nye bestemmelsen vil på den annen side tilføre liten effekt ved siden av strl. §147d i de tilfeller der en person nå slutter seg til for eksempel ISIL. Hvis loven gjør unntak for de grupperinger som oppfyller TP II vil denne bevismessige gevinsten bli borte. Hvis TP II tilfellene inkluderes vil politi og påtalemyndighet måtte oppfylle mange av de beviskrav som i dag allerede ligger i § 147d.

Det er da bedre at eventuell oppfyllelse av TP II vilkårene med tyngde spiller inn i vurderingene etter opportunitetsprinsippet.

Å unnta deltagelse i styrker som oppfyller vilkårene i fellesartikkel 3, vil som departementet skriver, undergrave formålet med lovforslaget.

Når det gjelder å knytte en person til en gruppering så vil forslaget forenkle beviskravet der en kan bevise at en person skal slutte seg til en av flere opprørsgrupperinger, men ikke nøyaktig hvilken. Det vil imidlertid fremdeles kreves at det bevises at vedkommende skal slutte seg til en eller annen militær gruppering i motsetning til å drive for eksempel humanitært arbeide utenfor militære rammer.

Bevismessig forenkling og effektivitet taler også med tyngde for at en velger alternativ 1 og "militær virksomhet" kontra det snevrere "tar aktivt del i fiendtlighetene". Skal bestemmelsen brukes også mot personer som er i ferd med å reise vil det å velge alternativ 2 gjøre bestemmelsen tilnærmet effektiv. Å bevise rollen i den militante grupperingen før man reiser ut er i praksis umulig. Som regel vil nærmere plassering i organisasjonen heller ikke bli bestemt før de mistenkte er under trening på stedet. Det vil også i etterkant være vanskelig å bevise rollen i detalj så lenge den

væpnede konflikten pågår. Spesielt gjelder dette opprørsstyrker. En kan heller ikke se at det bør være noe mindre klanderverdig å delta i andre linje (støtte og hjelpefunksjoner) fremfor i fremste. Begge funksjoner er nødvendige for at en militær gruppering skal kunne fungere.

Erfaringen hittil med fremmedkrigersaker viser at det er vanskelig å bevise sistnevnte med tilstrekkelig grad av sannsynlighet på et tidlig stadium, typisk før vedkommende reiser. Det må videre være basert på bevis som kan fremlegges i retten.

Embettet finner grunn til å påpeke dette. Det er viktig å være klar over at en bestemmelse som den foreslåtte ikke vil medføre en stor endring i muligheten til å stoppe fremmedkrigere før de drar ut. Det øker mulighetene, men det medfører ikke en vesentlig endring.

Erfaringene er også at det er nødvendig med tung metodebruk for å bevise disse forholdene ut over rimelig tvil. Bestemmelsen bør derfor gi adgang til metoder normalt forbeholdt bestemmelser med 10 års strafferamme.

Allmenne hensyn

Det er i høringsrunden vedrørende spørsmålet om avgrensning av forbudet mot de som deltar i "aktverdig kamp" foreslått et nytt vilkår for tiltale. Forslaget er at tiltale for deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt kun tas ut dersom allmenne hensyn taler for dette. Allmenne hensyn vil her knytte seg til straffebudets begrunnelse om å forebygge radikaliserings og fremmedkrigervirksomhet. Embettet ser dette som et interessant forslag. Det vil innskrenke påtalemyndighetens skjønn og gjøre opportunitetsprinsippet for denne bestemmelsen mer stringent og forutberegnlig. Samtidig som det ikke inntas beviskravende vilkår i lovteksten som hindrer effektiviteten.

Det forutsettes at domstolene, som ved dagens ordning, ikke kan overprøve påtalemyndighetens vurdering av om allmenne hensyn foreligger.

Forbund

Embettet støtter dette forslaget. Strafferammen bør imidlertid være på 3 år.

Virkeområde

Embettet støtter departementets forslag.

Væpnet angrep mot norske og allierte styrker i utlandet

Embettet støtter dette lovforslaget. Det er i dagens situasjon behov for en slik bestemmelse. Det vises her særlig til at norske militære styrkers tilstedeværelse i utlandet er økende.

Å kjempe mot norske styrker på oppdrag for norske styresmakter er meget alvorlig og sterkt illojalt mot Norge og det norske samfunnet. Dette ligger landssviket nært. Såpass nært at en kanskje bør kalle en spade for en spade?

Embettet er enig i at bestemmelsen ikke bør begrenses til væpnede konflikter og vises til begrunnelsen i høringsbrevet.

Det er videre viktig at bestemmelsen også favner angrep på utenlandske allierte styrker som er del av den internasjonale operasjonen Norge deltar i. I høringsbrevet sies det at de norske soldatene ikke må ha helt vesensforskjellige funksjoner i den aktuelle operasjonen. Det er viktig at det her settes klare vilkår. Et land som Norge vil ofte ende opp med å sende militære nisjelementer. En

moderne militær operasjon innbefatter et bredt spekter av oppgaver, mange er innen stab, etterretning, forsyning osv. Bestemmelsen bør ikke begrenses til de tilfeller der Norge deltar med kampfly eller infanterienheter. I en intern væpnet konflikt kan det også argumenteres med at mindre stridsdyktige militære enheter som forsyningsselementer, staber og feltsykehus vil være mer utsatt for angrep fra en fiende som bruker terrorliknende metoder.

Behov for straffeprosessuelle tilpasninger

Behovet for metoder er omtalt ovenfor. Embetet ser her behov for en utvidelse i forhold til departementets forslag.

En er enig i at etterforskningsansvaret for de foreslåtte overtredelsene i utgangspunktet bør ligge hos PST. Lovforslagene er imidlertid generelt utformet og det kan tenkes flere overtredelser som ikke har noen vinkling mot norsk sikkerhet. I slike tilfeller kan det være naturlig at Kripas har etterforskningsansvaret. Det foreslås at dette løses ved at det innføres en bestemmelse om at høyere påtalemyndighet kan beslutte at Kripas i stedet for PST skal ha etterforskningsansvaret i en konkret sak.. Med andre ord en omvendt løsning av det man i dag har for åpen terror etterforskning.

Når det gjelder bestemmelsen om avvergende etterforskning i strpl. § 222d er embetet enig i departementets forslag om at ny § 86c og 86d føyes til i oppregningen i strpl. § 222d annet ledd bokstav a. Det samme bør gjøres med ny § 133a og § 133b slik som departementet åpner for.

Straffeloven § 133 behøver i tråd med departementets forslag ikke føyes til strpl. § 222d.

Med hilsen

Jan F. Glent
Førstestatsadvokat